

HERNÁNDEZ RUANO, Javier. *Poderosos pleitos. Conflictividad, litigantes y estrategias judiciales en el señorío de Montesa, siglos XVI- XVII.* Prólogo Carlos TORMO CAMALLONGA. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 2014. Estudis jurídics, 20. 406 pàgs. [15 x 21].

L'autor analitza la situació del senyoriu de Montesa, a partir dels aspectes jurídics i els vinculats a la població. De fet el senyoriu es va anar disgregant per causa de litigis públics o municipals, i va tenir més o menys competències jurisdiccionals segons l'etapa. Durant l'edat moderna es varen desenvolupar processos històrics relacionats amb la centralització de l'administració de justícia. El senyoriu tot i que va patir alguns problemes es va mantenir favorable a la monarquia durant el s. XVII.

El llibre exposa els plets del senyoriu a la seva jurisdicció, i conté 1.626 processos de l'Arxiu del Regne de València que afecten diversos àmbits: civil, eclesiàstic i a més de la documentació procesal, inclou textos relacionats amb el govern, extrets d'altres arxius i amb connotacions històriques. Ens mostra Javier Hernández com en determinats moments les situacions eren conflictives, revisa aspectes sociològics de les persones que tenien plets, les solucions, estratègies i com es portava a terme la resolució dels conflictes.

Es reflecteixen les lluites entre individus, faccions, governs locals, l'orde militar i les Corts, ja que conflueixen diverses juriscions que pugnaven per imposar el seu poder. El plet era una arma legal i l'emprenien tots els grups socials, per aquest motiu els litigis es varen anar generalitzant durant el segle XVII. Hi havia una lluita per la centralització durant el s. XVI, tot i que el senyoriu estava protegit per les lleis valencianes i el territori era alié a les lleis castellanques. De totes maneres el 1592, quan l'Orde de Montesa va quedar inclosa a la Corona, els tribunals senyorials ja havien estat questionats en les seves atribucions jurídiques per la Reial Audiència; la Corona va protegir el senyoriu en l'etapa de repoblació.

Hi havia una delinqüència diària i una violència, que foren extremades durant el període de 1600 a 1640. El bandolerisme i les diverses quadrilles eren un fet quotidià, així com la protecció que oferien els poderosos locals i els veïns. La guerra de 1640 i la presència de l'exèrcit varen permetre l'erradicació del bandolerisme, juntament es produïen conflictes econòmics entre viles per causa dels recursos naturals; en part l'expulsió dels moriscs i la repoblació tardana del territori varen arruinar el senyoriu fins a principis del s. XVIII.

Sembla que els tribunals reials no varen voler admetre els plets del territori de Montesa fins a l'incorporació de l'orde a la Corona (1592). Els plets varen anar augmentant des de llavors fins a 1640, en part gràcies a l'absència de conflictes bèlics, el prestigi dels tribunals reials i la política penal dels monarques Felip I, Felip III i Felip IV. Només a partir de 1640 va baixar el nombre de plets per causes diverses com la

repercussió de la guerra amb Catalunya, i el poc prestigi que va començar a tenir la monarquia.

Es tractava d'una societat clientelar, estructurada en lleialtats, en la qual varen prevaler les relacions familiars i polítiques, per damunt de les econòmiques. Els poderosos locals afavoriren els seus clients a l'exercir l'administració de la justícia als oficis públics, i els protegien, d'aquesta manera els criats i treballadors gaudien del favor dels seus patrons. Era una estructura basada en associacions i lluites entre grups de clients per la qual la noblesa es relacionava amb les èlits locals, familiars i amics. Els notaris o el justícia de la població intervenien, quan els clients volien portar a terme la pau i sempre aquesta es basava en un previ acord de pau entre les parts en litigi. Els aspectes vinculats a l'honor i el prestigi desencadenaven baralles, juntament amb les rendes, propietats i el patrimoni.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

El autor analiza la situación del señorío de Montesa, teniendo en cuenta sus aspectos jurídicos y los vinculados a la población. De hecho el señorío se fue disgregando a causa de litigios públicos y municipales, y tuvo más o menos competencias jurisdiccionales según la etapa. Durante la edad moderna se desarrollaron procesos históricos relacionados con la centralización de la administración de justicia. El señorío a pesar de que padeció algunos problema, se mantuvo favorable a la monarquía durante el s. XVII.

El libro expone los pleitos del señorío en su jurisdicción, y contiene 1.626 procesos del Archivo del Reino de Valencia que afectan a diversos ámbitos: civil, eclesiástico, y además de la documentación procesal, incluye textos relacionados con el gobierno, extraídos de otros archivos y con connotaciones históricas. Nos muestra Javier Hernández como en determinados momentos las situaciones eran conflictivas, revisa aspectos sociológicos de las personas que tenían pleitos, las soluciones, estrategias y como se llevaba a cabo la resolución de conflictos.

Se reflejan las luchas entre individuos, facciones, gobiernos locales, el orden militar y las Cortes, ya que confluían diversas jurisdicciones que pugnaban por imponer su poder. El pleito consistía en un arma legal y lo iniciaban todos los grupos sociales, por dicho motivo los litigios se fueron generalizando durante el siglo XVII. Existía una lucha por la centralización en el s. XVI, pero el señorío se hallaba protegido por las leyes valencianas y el territorio era ajeno a las leyes castellanas. De todos modos en

1592, cuando la Orden de Montesa quedó incluida en la Corona, los tribunales señoriales ya habían sido cuestionados en sus atribuciones jurídicas por la Real Audiencia; la Corona protegió el señorío en la etapa de repoblación.

Había una delincuencia diaria y una violencia, que fueron muy exageradas durante el periodo de 1600 a 1640. El bandolerismo y las diversas cuadrillas eran un hecho cotidiano, así como la protección que ofrecían los poderosos locales y los vecinos. La guerra de 1640 y la presencia del ejército permitieron la erradicación del bandolerismo, junto a los conflictos económicos que se produjeron entre poblaciones a causa de los recursos naturales; en parte la expulsión de los moriscos y la repoblación tardía del territorio arruinaron el señorío hasta principios del s. XVIII.

Parece que los tribunales reales no quisieron admitir los pleitos del territorio de Montesa hasta la incorporación de la orden a la Corona (1592). Los pleitos fueron aumentando desde entonces hasta 1640, en parte gracias a la ausencia de conflictos bélicos, el prestigio de los tribunales reales y la política penal de los monarcas Felipe I, Felipe III y Felipe IV. Sólo a partir de 1640 disminuyó el número de pleitos por causas diversas, como la repercusión de la guerra con Cataluña, y el poco prestigio que empezó a tener la monarquía.

Se trataba de una sociedad clientelar, estructurada en lealtades, en la cual prevalecían las relaciones familiares y políticas por encima de las económicas. Los poderosos locales favorecían a sus clientes al ejercer la administración de la justicia en los oficios públicos, y los protegían, de este modo los criados y trabajadores gozaban del favor de sus patrones. Era una estructura basada en asociaciones y luchas entre grupos de clientes por la cual la nobleza se relacionaba con las élites locales, familiares y amigos. Los notarios o el justicia de la población intervenían, cuando los clientes querían llevar a cabo la paz y siempre ésta se basaba en un acuerdo previo de paz entre las partes en litigio. Los aspectos vinculados al honor y el prestigio desencadenaban peleas, junto con las rentas, propiedades y el patrimonio.

IHE
(Secretaria de la revista)